

Izv. prof. dr. sc. Paula Poretti, prodekanica za nastavu i studente, Katedra građanskopravnih i obiteljskopravne znanosti, Pravni fakultet Osijek, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, pporetti@pravos.hr.

UDK 347.961:347.6(497.5)

347.961:347.6(4)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno (Received): 1. 08. 2021.

Prihvaćeno (Accepted): 16. 09. 2021.

(Nove) funkcije javnih bilježnika u uređenju obiteljskopравnih odnosa – hrvatsko uređenje i komparativna rješenja

Izostanak dugo očekivanih, značajnijih reformskih zahvata u području hrvatskog izvanparničnog prava s jedne i tendencija izmještanja postupaka poput razvoda braka, odnosno, općenito, uređivanja obiteljskopравnih odnosa, iz nadležnosti sudova u nadležnost javnih bilježnika u državama članicama Europske unije (dalje: EU) s druge strane povod su rasprave o oportunisti uvođenja sličnih rješenja u hrvatski pravni sustav, koju donosi ovaj rad. Središnje je pitanje, pri tome, koju bi (novu) funkciju u uređivanju obiteljskopравnih odnosa bilo primjereno povjeriti javnim bilježnicima, a imajući u vidu postojeće zakonodavno uređenje u RH, kompetencije javnih bilježnika, tradicionalno poimanje uloge sudova u rješavanju obiteljskopравnih odnosa i sve prisutnije trendove jačanja autonomije volje stranaka u njihovom uređenju. Komparativnim istraživanjem rješenja u pravnim sustavima Estonije, Francuske, Grčke, Latvije, Luksemburga, Nizozemske, Portugala, Rumunjske, Slovačke, Slovenije i Španjolske pokušat će se, na temelju različitih modela u primjeni, dati odgovor na to pitanje. Zaključno će se, na temelju rezultata istraživanja različitih modela, razmotriti njihova moguća primjenjivost u našem pravnom sustavu i dati preporuke „de lege ferenda“ za njihovu operacionalizaciju i funkcionalizaciju u našem pravnom sustavu.

Ključne riječi: javni bilježnik, obiteljskopравni odnosi, razvod, sklapanje braka, životno partnerstvo

Paula Poretti

1. Uvod

U hrvatskom pravnom sustavu položaj javnog bilježnika osobit je, s obzirom na to da u funkciji nije ograničen na redakcijsko-certifikacijsku i legalizacijsko-certifikacijsku ulogu koja mu je prvotno bila namijenjena¹, nego je ona postupno proširena funkcijom pomoćnika suda u ostavinskim postupcima i, prema aktualnom uređenju, na provođenje ovrhe na temelju vjerodostojne isprave (arg. ex čl. 39. Ovršnog zakona² (dalje: OZ)). Izvanparnična jurisdikcijska funkcija³ javnog bilježnika u provođenju ostavinskog postupka nije specifičnost

hrvatskog pravnog sustava jer je poznaju i pravni sustavi drugih država članica Europske unije (dalje: EU). Ta okolnost pokazala se značajnom, čak presudnom, za razmjerno recentno ostvarenje jednog od ciljeva u okviru politike Europske unije. Riječ je o jačanju pravosudne suradnje u građanskim stvarima harmonizacijom načina provođenja postupka i odlučivanja o nasljeđivanju s prekograničnim elementom te unošenju predvidivosti u primjenu odredbi o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju kao i prihvaćanju, izvršivosti i izvršavanju odluka, javnih isprava i sudskih nagodbi te uspostavu Europske potvrde o nasljeđivanju usvajanjem Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava

1 Vidi više o („klasičnim i novim“) javnobilježničkim poslovima Dika, Mihajlo, Javno bilježništvo u Republici Hrvatskoj – stanje i perspektive, Javni bilježnik, 23(2019) 46, str. 43-57., na str. 44-45.

2 Ovršni zakon, NN br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20.

3 Vidi Dika, *op. cit.* (bilj. 1), str. 44.

u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju⁴ (dalje: Uredba 650/2021 o nasljeđivanju). Upravo polazeći od rasprostranjenosti uređenja prema kojemu javni bilježnici provode ostavinski postupak u državama članicama EU-a, u recitalu (20) preambule Uredbe 650/2012 o nasljeđivanju europski zakonodavac izriječno je predvidio da se javne bilježnike ima smatrati sudom u smislu te Uredbe.

U tom kontekstu, opravdano je preispitati mogućnost usklađivanja uređenja hrvatskog pravnog sustava širenjem nadležnosti javnog bilježnika na sklapanje braka, registraciju životnog partnerstva i provođenje postupaka njihova razvoda, odnosno raskida s uređenjem kakvo je već prisutno u pravnim sustavima određenog broja država članica EU-a i čije širenje sve više dobiva *momentum* na europskom planu.⁵ S aspekta unifikacije postupanja, primjene europskog prava i jačanja pravosudne suradnje u građanskim stvarima, čini se opravdano založiti se za takvo širenje nadležnosti javnog bilježnika. Ipak prije jednoznačnog opredjeljivanja za takvu zakonodavnu intervenciju, u nastavku rada najprije ćemo dati sumarni komparativni prikaz rješenja u pravnim sustavima Estonije, Francuske, Grčke, Latvije, Luksemburga, Nizozemske, Portugala, Rumunjske, Slovačke, Slovenije i Španjolske, a potom pokušati ocijeniti je li opravdano širenje nadležnosti hrvatskih javnih bilježnika na postupke sklapanja i razvoda braka te registracije i raskida životnih partnerstava osoba istog spola. To će se pitanje razmatrati imajući u vidu postojeće zakonodavno uređenje u RH, kompetencije javnih bilježnika, tradicionalno poimanje uloge sudova u rješavanju obiteljskopравnih odnosa i sve prisutnije trendove jačanja autonomije volje stranaka u njihovom uređenju. Zaključno će se, na temelju rezultata istraživanja različitih modela razmotriti njihova moguća primjenjivost i dati preporuke *de lege ferenda* za njihovu operacionalizaciju i funkcionalizaciju u hrvatskom pravnom sustavu.

4 Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju, OJL 201, 27.7.2012, p. 107-134. (BG, ES, CS, DA, DE, ET, EL, EN, FR, GA, IT, LV, LT, HU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, FI, SV), Special edition in Croatian: Chapter 19 Volume 010 p. 296-323.

5 Više o tome Dika, *op. cit.* (bilj. 1), str. 44.; Aras Kramar, Sladana, Javnobilježnički razvod braka u reformiranom slovenskom pravu, Pravni vjesnik, 36, 2020., 3-4., 229-246.; Aras Kramar, Sladana, *Širenje nadležnosti javnih bilježnika na području obiteljskih odnosa*, Zbornik Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Šago, D., Čizmić, J., Rijavec, V., Janevski, A., Lazić Smoljanić, V., Sesar, M., Galić, A., (ur.), Pravni fakultet, Split, 2017., str. 299-321.; Hobljaj, Hana, Razvod braka i ostale nadležnosti javnih bilježnika u Republici Sloveniji prema novom Obiteljskom zakonu, javni bilježnik 23(2019) 46, str. 25-36.

2. Komparativni prikaz uređenja nadležnosti javnih bilježnika u pojedinim obiteljskopравnim stvarima u državama članicama EU-a

Nadležnost javnih bilježnika u pojedinim obiteljskopравnim stvarima u državama članicama EU-a različito je uređena. Uz provođenje ostavinskog postupka i/ili izdavanje potvrda o nasljeđivanju koje je zastupljeno u pretežitom dijelu država članica EU-a (Austrija, Belgija, RH, Češka, Estonija, Francuska, Mađarska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Španjolska), javni bilježnici nadležni su za sklapanje braka (Estonija, Španjolska), registraciju životnog partnerstva osoba istog spola ili kohabitacije (izvanbračne zajednice), ali i razvod braka (Estonija, Latvija, Rumunjska, Španjolska, Francuska), odnosno raskid životnih partnerstva (Nizozemska, Njemačka, Mađarska, Estonija), sklapanje (bračnih) ugovora (radi uređenja imovinskih odnosa) (Belgija, Češka, Estonija, Francuska, Grčka, Italija, Nizozemska, Njemačka, Luksemburg, Poljska, Portugal, Slovačka, Slovenija i Španjolska, Mađarska, Portugal, Austrija, Bugarska, Danska, Finska, Latvija, Litva, Malta, Rumunjska i Švedska). Premda se pred javnim bilježnicima vrši i priznanje očinstva (Italija, Austrija, Njemačka), davanje pristanka za posvojenje djeteta (Austrija, Njemačka, Francuska) te registracija anticipiranih naredbi (Austrija, Njemačka, Francuska, Španjolska, Češka, Latvija, Rumunjska), u ovom radu se nećemo baviti potencijalnim širenjem nadležnosti hrvatskih javnih bilježnika na potonja postupanja.

2.1. Sklapanje i razvod braka

Sukladno *estonskom* Obiteljskom zakonu⁶ brak mogu sklopiti isključivo osobe različitog spola (arg. ex čl. 1 st. 1. PKS-a). Nevjesta i ženik, između ostalog, mogu sklopiti brak pred javnim bilježnikom podnošenjem zahtjeva u kojemu se izražava vlastita volja i namjera, pri čemu se sklopljeni brak upisuje u registar (sukladno odredbama Zakona o registraciji osobnih stanja⁷), a posebno se registrira i činjenica sklopljenog bračnog ugovora te izabranog imovinskopravnog režima.⁸ Od 2018.

6 Obiteljski zakon – Perekonnaseadus (dalje: PKS) – RT I 2009, 60, 395; RT I, 09.05.2017, 29; prijevod na engleski jezik od 07. 2. 2018.

7 Zakon o registraciji osobnih stanja – Rahvastikuregistri seadus (dalje: RRS) – (RT, I 2009, 30, 177), s posljednjim izmjenama i dopunama (RT, I 2019, 3), <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/504022014001/consolide/current>. Pristupljeno 20. 7. 2021.

8 Sukladno čl. 29. Zakona o notarima Estonije (RT, I 2000, 104, 684), nakon izmjena i dopuna (RT, I 2009, 27, 164), s posljednjim izmjenama i dopunama (RT, I 2019, 8), <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/506012020001/consolide/current>. Pristupljeno 20. 7. 2021. Vidjeti čl. 64. st. 1. PKS u vezi s čl. 3. st. 8. RRS.

godine javni bilježnik pred kojim je sklopljen brak ili bračni ugovor samostalno provodi upis u registar pomoću informatičkog sustava e-notar. Ranije je upis na temelju dostavljenih podataka javnog bilježnika provodio pomoćnik suca na nadležnom sudu pri kojemu se nalazi zemljišnoknjižni ured.⁹ Razvod braka u Estoniji moguć je pred službenikom (ureda za statistiku), javnim bilježnikom ili sudom, ovisno o prebivalištu bračnih drugova i tome je li riječ o sporazumnom razvodu braka (arg. ex čl. 64.–65. PKS-a). Sporazumni zahtjev za razvod braka pred javnim bilježnikom u pisanom obliku mogu podnijeti bračni drugovi koji imaju prebivalište u Estoniji. U sporazumu koji samostalno sastavljaju dužni su potvrditi da između njih ne postoji spor u pogledu skrbi o djeci, uzdržavanja ili raspodjele bračne imovine (čl. 64. PKS-a).¹⁰ Javni bilježnik odobrava sporazum ne ranije od isteka mjesec dana i ne kasnije od isteka tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva. Troškovi provođenja postupka razvoda braka pred javnim bilježnikom iznose 64 EUR (oko 480 HRK) (plus porez na dodanu vrijednost, PDV), a uključuju trošak zaprimanja zahtjeva, javnobilježničko savjetovanje i pripremu za upis u registar (arg. ex čl. 33. st. 1. Zakona o javnobilježničkoj nagradi).¹¹

U *Francuskoj*, od nešto više od 120 000 razvoda godišnje (statistika za 2016. godinu) više od jedne polovice su sporazumni razvodi.¹² Nakon što je 1. siječnja 2017. godine na snagu stupio reformski Zakon (Loi n° 2016-1547)¹³ koji je omogućio sporazumni razvod braka pred javnim bilježnikom, broj postupaka

ka sporazumnog razvoda braka pred sudom smanjen je za 53 %. Za sporazumni razvod pred javnim bilježnikom bračni su drugovi prethodno dužni postići sporazum o svim bitnim pitanjima (prebivalištu i uzdržavanju zajedničke maloljetne djece, raspodjeli imovine i sl.), nakon čega počinje teći razdoblje od 15 dana (engl. *cooling-off*) u kojemu mogu odstati od njega. Sporazum se potpisuje uz prisutnost odvjetnika bračnih drugova jer je odvjetničko zastupanje obvezno (njem. *Advokatenzwang*). Potpisani sporazum podnosi se javnom bilježniku na provjeru jesu li ispunjene sve postupovne pretpostavke. S obzirom na to da javni bilježnik nije ovlašten preispitivati sadržaj sklopljenog sporazuma, on vrši tek formalnu kontrolu sporazuma u kojemu su bračni drugovi izrazili svoju volju. Upisom u registar takav sporazum stječe izvršivost.¹⁴

Od 2017. godine, izmjenom Zakona 4509/2017¹⁵, *Grčka* je predvidjela razvod braka pred javnim bilježnikom, u proceduri čije trajanje ne prelazi 12 dana (arg. ex čl. 22. Zakona 4509/2017). Brak se prema odredbama čl. 1438., u vezi s čl. 1441. Gradanskog zakonika (Αστικός Κώδικας – AK) razvodi na temelju sporazuma bračnih drugova u kojemu su uređeni svi važni aspekti međusobnog odnosa, raspodjele imovine i brige o zajedničkoj maloljetnoj djeci (ostvarivanje osobnih odnosa, prebivalište, uzdržavanje). Iz toga proizlazi da je prema grčkom pravu dopušten sporazumni razvod pred javnim bilježnikom čak i u slučaju da u braku postoje zajednička maloljetna djeca. U postupku je obvezatno odvjetničko zastupanje, a odvjetnici supotpisuju sporazum s bračnim drugovima koje zastupaju (arg. ex čl. 1441(1) KA-a). Sporazum vrijedi dvije godine, nakon čijeg isteka bračni drugovi ponovno pregovaraju o svim njegovim pojedinostima (arg. ex čl. 1441(2) AK-a). Tek nakon proteka 10 dana od sklapanja sporazuma bračni drugovi mogu potpisati javnobilježnički akt o razvodu kako bi u navedenom razdoblju mogli preispitati vlastitu odluku o razvodu. Nakon podnošenja akta na upis u registar u kojemu je registriran brak, razvod se smatra konačnim.¹⁶

9 Tako Liin, Susann, Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – Estonia, u Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 175-221., na str. 193.

10 European Judicial Network (2020). Estonia. Dostupno na: https://ejustice.europa.eu/content_divorce-45-lv-maximizeMS_EJN_en.do?member=1. Vidi još Liin (2019), str. 185. Kabátek, J., Divorced in a Flash: The Effect of the Administrative Divorce Option on Marital Stability in the Netherlands, IZA Discussion Papers, No. 12150, Institute of Labor Economics (IZA), Bonn. Dostupno na: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/196648/1/dp12150.pdf>.

11 Kraljić, Suzana, New Family Code and the Dejudicialization of Divorce in Slovenia, *Balkan Social Science Review*, 15(2020), str. 158-177, na str. 161.

12 Vidi Maccari, Maria Virginia, Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – France, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 234-257., na str. 235.

13 Vidjeti čl. 50. i čl. 114. st. V Zakona br. 1547 od 18. studenoga 2016. o modernizaciji pravosuđa u 21. stoljeću, dostupno na: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichLoiPreparation.do?idDocument=JORFDOLE000030962821&type=general&typeLoi=projet&legislature=14>. Pristupljeno 21. 7. 2021.; v. i čl. 229. Gradanskoga zakonika Francuske, u verziji od 14. veljače 2020., dostupno na: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>. Pristupljeno 21. 7. 2021.

14 Kraljić, *op. cit.* (bilj. 11), str. 160.

15 Vidjeti Zakon br. 4509/2017, čl. 22. (GG A 201, 22. prosinca 2017.), kojim su izmijenjeni čl. 1438. i čl. 1441. Gradanskoga zakonika Grčke (dalje: GGZ). Vidjeti i Rozou, A., Divorce by Mutual Consent in Greece, 29. veljače 2020., dostupno na: <https://www.nomikosodigos.info/en/articles/902-mutual-consent-divorce>. Pristupljeno 23. 7. 2021.; Charakopoulou, D., Divorce, 5. ožujka 2019., dostupno na: <http://www.greeklawdigest.gr/topics/aspects-of-greek-civil-law/item/216-divorce>. Pristupljeno 23. 7. 2021.

16 Koumpli, Vassiliki; Marazopoulou, Vassiliki, Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – Greece, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 287-309., na str. 289-290. Kraljić, *op. cit.* (bilj. 11), str. 161-162.

Prema *latvijskom* građanskom pravu brak se može razvesti pred sudom, a od 2010. godine i pred javnim bilježnikom.¹⁷

U *Luksemburgu* bračni drugovi mogu podnijeti sporazumni zahtjev za razvod braka obiteljskom sudu, pri čemu podnose sporazum kojim reguliraju način održavanja osobnih odnosa s djecom, uzdržavanje, prebivalište bračnih drugova za vrijeme trajanja postupka i dr. Sporazum je, osim pred sudom, moguće postići i pred javnim bilježnikom.¹⁸

Među mjerama koje su 2010. godine usvojene u *rumunjskom* pravnom sustavu kako bi se rasterećilo pravosuđe donesen je Zakon br. 202/2010 o mjerama za ubrzanje sklapanja sudskih nagodbi i reformiran je rumunjski Građanski zakonik (Noul Codul civil al României – NCCR), koji odredbama čl. 375-378. predviđa mogućnost sporazumnog razvoda braka pred javnim bilježnikom.¹⁹ Uz navedene odredbe, relevantan zakonodavni okvir čini odredba čl. 136. Zakona 36/1995 o javnim bilježnicima i javnobilježničkim aktivnostima.²⁰ Budući da je prema rumunjskom pravu moguć sporazumni razvod braka pred javnim bilježnikom kako u slučaju da u braku nema zajedničke maloljetne djece tako i u slučaju da bračni drugovi imaju zajedničku maloljetnu djecu, njegove ćemo osobitosti detaljnije istražiti kasnije u radu.

Reformski napor u cilju rasterećenja pravosuđa, pojednostavljenja, olakšavanja i ubrzanja postup-

ka razvoda braka i jačanja stranačke autonomije rezultirali su u recentnom širenju nadležnosti *slovenskih* javnih bilježnika na sporazumni razvod braka. S obzirom na to da je riječ o pravnom sustavu koji je među najbližnjima hrvatskom, osobito imajući u vidu zajednički povijesni razvoj, o novim će se slovenskim rješenjima također detaljnije raspraviti u nastavku.

Španjolski Zakon 15/2015 od 2. srpnja 2015. godine o dobrovoljnoj sudbenosti (Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria – Ley 15/2015)²¹ omogućio je sporazumni razvod bračnih drugova, izuzev ako imaju zajedničku maloljetnu djecu, sklapanjem sporazuma pred odvjetnikom ili javnim bilježnikom (arg. ex čl. 82. i 87. Građanskog zakonika; čl. 54. Zakona o dobrovoljnoj sudbenosti). Ako bračni drugovi imaju punoljetnu ali ekonomski ovisnu djecu, djeca se trebaju suglasiti s dijelovima sporazuma koji se na njih odnose (prebivalište, uzdržavanje). Oba bračna druga u postupku moraju imati odvjetničko zastupanje, a odvjetnik supotpisuje sporazum dokazujući tako zastupanje, odnosno pružanje pravnog savjeta svojoj stranci. Postupak se provodi pred javnim bilježnikom nadležnim prema posljednjem zajedničkom prebivalištu bračnih drugova. Prednost provođenja postupka razvoda braka pred javnim bilježnikom jest skraćivanje njegova trajanja sa šest mjeseci na mjesec dana (razvod pred sudom u prosjeku traje 4,7 mjeseci, a pred javnim bilježnikom tjedan dana).²²

2.2. Sklapanje (registracija) i raskid životnog partnerstva

U *Estoniji* partneri koji žive u životnoj zajednici, neovisno je li riječ o životnom partnerstvu istog ili različitog spola, mogu pred nadležnim javnim bilježnikom sklopiti ugovor o registriranom partnerstvu (*seltsinguleping*)²³, koje je u estonskom zakonodavstvu prvi put u 2014. godini predvidio Zakon o registriranom partnerstvu²⁴ (arg. ex čl. 15. KooS-a). Ugovor o životnom partnerstvu (PACS) prema *francuskom* pravu partneri mogu sklopiti u obliku javnobilježničkog akta, pri čemu javni bilježnik izvršava registraciju u Građanskom registru i sve potrebne formalnosti vezano uz objavu sklapanja

17 Vidjeti čl. 65., čl. 325. – čl. 339. Zakona o notarima Latvije (Latvijas Vēstnesis, 48, 9. srpnja 1993.), s posljednjim izmjenama i dopunama od 14. studenog 2019. (Latvijas Vēstnesis, 240), <https://likumi.lv/ta/en/en/id/59982>. Pristupljeno 19. lipnja 2020. (dalje: LZN). Vidjeti čl. 69. Građanskog zakonika Latvije (Valdības Vēstnesis, 41, 20. veljače 1937.), s posljednjim izmjenama i dopunama od 5. prosinca 2019. (Latvijas Vēstnesis, 246), dostupno na: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/225418-the-civil-law>. Pristupljeno 24.7.2021. (dalje: LGZ). Alleganti, Ivan et al., Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana –Latvia, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 391-407., na str. 394.

18 Herrera de las Heras, Ramón, Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana –Luxembourg, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str.427-458., na str. 431.

19 Vidjeti čl. 375. – čl. 378. Zakona br. 287/2009 – Građanskoga zakonika Rumunjske (Monitorul Oficial al României, 511/2009), s posljednjim izmjenama i dopunama (Zakon br. 71/2011, Monitorul Oficial al României, 427/2011, 489/2011), dostupno na: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/175630>. Pristupljeno 24. 7. 2021.

20 Crăciun, Nicușor, The Divorce by the Public Notary. Proceedings, Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series VII: Social Sciences, Law, Vol. 7 (56), No. 2, 2014., str.189-196; Garetto, Roberto, Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – Romania, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 551-570.

21 Vidjeti čl. 54. Zakona o notarima Španjolske od 28. svibnja 1862., izmijenjen i dopunjen Zakonom br. 15/2015 o dobrovoljnoj sudbenosti od 2. srpnja 2015. (Boletín Oficial del Estado, br. 158/2015), dostupno na: <http://iuscomparatum.info/wp-content/uploads/2015/07/Boletin-Oficial-del-Estado-Viernes-3-de-julio-de-2015.pdf>. Pristupljeno 24. 7. 2021.

22 Kraljić, *op. cit.* (bilj. 11), str. 160-161.

23 Zakon o obveznim odnosima – Völaõigusseadus (dalje: VÕS) RT I 2001, 81, 487; RT I, 22.03.2018, 4 § 580-609.

24 Kooseluseadus (dalje: KooS) – RT I, 16. 10. 2014, 1; dostupan prijevod na engleski jezik od 27. 11. 2014.

životnog partnerstva. Također, partneri su dužni dostaviti javnom bilježniku sve promjene koje naknadno unesu u PACS kako bi ih on mogao dostaviti u Građanski registar.

Od 1. siječnja 2010. zajednica partnera različitog spola prema *mađarskom* pravu može pred javnim bilježnikom dati izjavu o postojanju *de facto* životne zajednice (kohabitacije) i tako je registrirati (arg. ex čl. 36/E-36/G Zakona XLV iz 2008. godine o pojedinim izvanparničnim javnobilježničkim postupcima). Premda sam čin registracije ima tek deklaratoran značaj, partnerima u kohabitaciji nakon „registracije“ pripada nešto širi krug prava nego ranije. Partneri istoga spola registriraju životno partnerstvo u proceduri koja se ne razlikuje suviše od sklapanja braka pred nadležnim matičarem. U slučaju podnošenja sporazumnog zahtjeva, registrirano partnerstvo moguće je raskinuti pred javnim bilježnikom, u proceduri u kojoj se primjenjuju odredbe o razvodu braka.

Životno partnerstvo prema *nizozemskom* je pravu moguće sporazumno raskinuti u proceduri koja ne uključuje sud, nego odvjetnika ili javnog bilježnika. Ipak, takvu proceduru moguće je provesti isključivo ako nije potrebno odlučiti o osobnim odnosima životnih partnera s maloljetnom djecom (arg. ex čl. 1:80c st. 2. Knjige 1 nizozemskog Građanskog zakonika (dalje: BW)).

Premda Družinski zakonik²⁵ izrijekom, u odredbi čl. 97. spominje isključivo razvod, analogna primjena odredaba o razvodu braka na raskid životnih partnerstava, kako to predviđa čl. 4. st. 10. Zakona o partnerski zvezi²⁶ osigurava da u *Sloveniji*, partneri mogu provesti raskid partnerstva pred javnim bilježnikom.²⁷

2.3. Imovinskoopravni odnosi

U *Estoniji* se posebno registrira činjenica sklopljenog bračnog ugovora te izabranog imovinskoopravnog režima. Od 2018. godine javni bilježnik pred kojim je sklopljen brak ili bračni ugovor samostalno provodi upis u registar pomoću informatičkog sustava e-notar. Ranije je upis na temelju dostavljenih podataka javnog bilježnika provodio pomoćnik suca na nadležnom sudu pri kojemu se nalazi zemljišnoknjižni ured.²⁸

U *Francuskoj* javni bilježnik nadležan je za sastav-

ljanje ugovora o bračnoj imovini (arg. ex čl. 1394. Građanskog zakonika), kao i za unošenje promjena u već sklopljeni ugovor, ali ne prije isteka dvije godine od njegovog sklapanja (arg. ex čl. 1397. Građanskog zakonika). Prilikom sklapanja braka u vjenčani list (certifikat) unosi se činjenica sklapanja ugovora o bračnoj imovini te podatci o javnom bilježniku pred kojim je sklopljen (arg. ex čl. 76. Građanskog zakonika).²⁹

Prema *njemačkom* pravu, bračni drugovi i životni partneri mogu sklopiti bračni/partnerski ugovor kojim reguliraju imovinskoopravne odnose prilikom sklapanja braka/životnog partnerstva ili naknadno (arg. ex 1408. st. 1. Bürgerliches Gesetzbuch³⁰ (dalje: BGB)). Ugovor se sklapa pred javnim bilježnikom u obliku propisanom odredbom čl. 1410. BGB, odnosno u obliku javnobilježničkog akta.³¹

U *Mađarskoj* se ugovor kojim se uređuje imovinskoopravni režim sklapa pred javnim bilježnikom, u obliku javne isprave, a osim bračnih drugova, u istom ga obliku mogu sklopiti i partneri u životnom partnerstvu (arg. ex čl. 4:64. st. 1. Građanskog zakonika). S obzirom na to da je mađarskim Građanskim zakonikom predviđeno vođenje Nacionalnog registra bračnih i partnerskih ugovora, svaka zainteresirana osoba može zatražiti pristup informacijama o postojanju ugovora, detalja sklopljenog ili izmijenjenog ugovora, ako ga je konkretni javni bilježnik sastavio ili potvrdio o postojanju ugovora za potrebe porezne prijave (arg. ex čl. 36/K Zakona XLV iz 2008. godine o pojedinim izvanparničnim javnobilježničkim postupcima).³²

Litvansko pravo predviđa sklapanje bračnog ugovora sukladno odredbama čl. 3.101. – 3.108. Građanskog zakonika, uz obvezatno sudjelovanje javnog bilježnika i upis u poseban državni registar – Registar bračnih ugovora.³³ Samo tako sklopljeni bračni ugovor ima valjan učinak prema trećim osobama.³⁴

29 Maccari, *op. cit.* (bilj. 12), str. 241.

30 Bürgerliches Gesetzbuch od 18. kolovoza 1896. (na snazi od 1. siječnja 1900.). Obiteljsko pravo uređeno je u četvrtoj knjizi, §§ 1297 et seq. BGB-a.

31 Pertot, Tereza, Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – Germany, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 258-286., na str. 267.

32 Župan et al., Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – Hungary, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 310-341., na str. 320.

33 Vidi: http://info.registrucentras.lt/faq/vedybu_registras. Pristupljeno 20. 5. 2019.

34 Limante, Agne, Chochrin, Tomas, Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected

25 Družinski zakonik, Uradni list RS, br. 15/2017, 21/2018 – Zakon o nevladnih organizacijah (ZNOrg), 22/2019, 67/2019 – Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o matičnem registru (ZMatR-C), dostupno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregled-Predpisa?id=ZAKO7556>. Pristupljeno 25. 7. 2021. (dalje: DZ).

26 Zakon o partnerski zvezi, Uradni list RS, 33/16.

27 Tako Kraljić, *op. cit.* (bilj. 11), str. 165.

28 Liin, loc. cit. (bilj. 9), str. 193.

Ako se bračni drugovi u *Luksemburgu* odluče na uređenje imovinsko-pravnih odnosa u braku u obliku sporazuma, dužni su to učiniti pred javnim bilježnikom. S obzirom na to da nije predviđen javni registar bračnoimovinskih režima, ako je takav sporazum sklopljen ranije, prilikom sklapanja braka nevjesta i ženik dužni su to napomenuti i dostaviti dokument kako bi matičar tu činjenicu, kao i podatke o javnom bilježniku pred kojim je sklopljen, unio u vjenčani list.³⁵

Malteško pravo predviđa nekoliko bračnoimovinskih režima čiju primjenu bračni drugovi mogu predvidjeti bračnim ugovorom.³⁶ Bračni ugovor sklapa se pred javnim bilježnikom u obliku javnobilježničkog akta, koji je bilježnik dužan najkasnije u roku od 15 dana od sklapanja ugovora upisati u registar. Javni registar vodi Ministarstvo pravosuđa, a svaka zainteresirana osoba može podnijeti zahtjev za dostavu informacija iz registra. Javni bilježnik pristupa registru pomoću informacijskog sustava.³⁷

Nizozemsko pravo omogućuje sklapanje bračnog ugovora prije ili tijekom braka. Ugovor se sklapa pred javnim bilježnikom u obliku javnobilježničkog akta (arg. ex čl. 1:115 st. 1. Knjige 1 Gradanskog zakonika), čime se osigurava da jedna od strana ne iskoristi pravno neznanje ili svoj dominantan položaj naspram druge stranke. (HR 20. siječnja 1989., ECLI:NL:HR:1989.AD0586, NJ 1989/766 (Groningen bračni ugovor)).³⁸

U *Poljskoj* je mogućnost uređenja imovinsko-pravnog režima predviđena isključivo za bračne drugove, sklapanjem bračnog ugovora pred javnim bilježnikom. Bračni ugovor moguće je sklopiti prije ili tijekom braka te naknadno izmijeniti ranije sklopljeni bračni ugovor, pri čemu se valjanost ugovora osigurava formom javne isprave. U slučaju razvoda braka prema poljskom pravu, zajednička imovina bračnih drugova dijeli se u postupku pred sudom ili na temelju sporazuma koji se sklapa pred javnim bilježnikom.³⁹

Portugalsko zakonodavstvo regulira imovinsko-pravni režim isključivo za bračne drugove, dok se na nevjenčane partnere primjenjuju opće odredbe obveznog prava. Samo u slučaju spora između bračnih drugova u pogledu raspodjele zajedničke imovine sud je nadležan provesti postupak podjele imovine. Ako je podjela imovine nesporna, provodi je javni bilježnik. U slučaju da je jednom od bračnih drugova pripao nešto veći udio imovine, javni je bilježnik ovlašten kalkilirati udjele i izvršiti preraspodjelu bilo imovine ili naknade u novcu.⁴⁰

Rumunjsko zakonodavstvo također poznaje bračni ugovor koji je moguće sklopiti prije ili tijekom braka i tako urediti bračnoimovinski režim koji se primjenjuje na imovinu bračnih drugova.⁴¹ Ugovor se sklapa pred javnim bilježnikom i upisuje u Nacionalni registar bračnih režima koji vodi Nacionalna udruga rumunjskih notara (Uniunea Națională a Notarilor Publici din România), a kopija se podnosi u različite posebne registre (trgovački, zemljišnoknjižni registar i sl.).⁴² Imovina bračnih drugova dijeli se od trenutka podnošenja zahtjeva za razvod braka, osim ako bračni drugovi ne podnesu zahtjev za utvrđenje podjele od trenutka *de facto* prestanka životne zajednice (čl. 385. rumunjskog Gradanskog zakonika). U potonjem je slučaju, osim odlukom suda, moguća podjela imovine na temelju javne isprave koju je sastavio javni bilježnik (arg. ex čl. 320. rumunjskog Gradanskog zakonika).⁴³

*Slovenski Družinski zakonik*⁴⁴ (dalje: DZ) predviđa sklapanje bračnog ugovora i uređenje bračnoimovinskog režima u obliku javnobilježničkog akta⁴⁵

States National Reports on the Collected Dana – Poland, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 507-521., na str. 512-513.

40 Espin, Isabel, Mota, Helena, Ricardo Menezes, João, Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – Portugal, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 522-550., na str. 534.

41 Vidi više <http://www.coupleseurope.eu/it/romania/topics/3-Come-possano-organizzare-i-coniugi-il-loro-regime-patrimoniale>. Pristupljeno 25. 7. 2021.

42 Vidi više <http://www.coupleseurope.eu/it/romania/topics/2-C-C3%A8-un-regime-patrimoniale-legale-del-matrimonio-ed-in-caso-affermativo-cosa-prevede>. Pristupljeno 25. 7. 2021.

43 Garetto, Roberto et al., Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – Portugal, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 551-570., na str. 555-557.

44 Družinski zakonik, Službeni glasnik RS, nos. 15/17 and 21/18 – ZNOrg.

45 Sastavljanje javnobilježničke isprave, odnosno akta uređeno je odredbama čl. 20. – čl. 59. Zakona o notariatu (ZN), Uradni list RS, br. 2/2007 – službeni pročišćeni tekst, 33/2007 – Zakon

Dana – Lithuania, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 408-427., na str. 416.

35 Herrera de las Heras, *op. cit.* (bilj. 18), str. 438.

36 Vidi više o tome: <https://www.family-law.com/mt/relationships/marriage-contracts>, Pristupljeno 11. 5. 2019.

37 Maccari, Maria Virginia, Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – Malta, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 459-477., na str. 467.

38 Schols, F.W.J.M., Reijnen, T.F.H., Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Dana – The Netherlands, u: Ruggeri, L., Kunda, I., Winkler, S., Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Dana, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, 2019., str. 478-506., na str. 492.

39 Wąsik, Mateusz, Family Property and Succession in EU Member

(arg. ex čl. 64 st. 2. DZ-a). Informacije o njegovom sklapanju unose se u Registar o uređenju imovinskopravnih odnosa (izvan)bračnih drugova (arg. ex čl. 85. st. 4. DZ-a) koji se vodi pri Notarskoj zbornici Slovenije (arg. ex čl. 90.-94. DZ-a). Javni bilježnik dužan je upoznati bračne drugove s pravima i obvezama koje proizlaze iz bračnoimovinskog režima sukladno odredbama čl. 87. st. 1. DZ-a, osigurati da oboje razumiju značenje i posljedice ugovora kojega namjeravaju sklopiti (arg. ex čl. 87. st. 2. DZ-a) i objasniti im način i posljedice unošenja podataka o ugovoru u Registar (arg. ex čl. 87. st. 3. DZ-a).

3. Razvod braka i raskid životnog partnerstva pred javnim bilježnikom

3.1. Usporedba rumunjskog i slovenskog uređenja

S obzirom na to da rumunjsko zakonodavstvo⁴⁶ nudi razmjerno liberalna rješenja u pogledu razvoda braka pred javnim bilježnikom, naglašavajući prevlast autonomije volje stranaka i težnje za osiguravanjem jednostavnijeg i bržeg postupanja pred tradicionalnim zahtjevima državne (sudske) kontrole nad obiteljskopравnim postupcima, osobito ako uključuju odlučivanje o djeci, predstavlja interesantan model za detaljnije razmatranje.

Prema rumunjskom NCCR-u razvod braka pred javnim bilježnikom moguće je ako su bračni drugovi sposobni samostalno, bez prisile i mane volje postići sporazum o razvodu. U slučaju da u braku nema zajedničke maloljetne djece, potrebno je dakle udovoljiti jednoj pozitivnoj (postojanje sporazuma) i jednoj negativnoj pretpostavci (nepostojanje zajedničke maloljetne djece). Ako u braku ima zajedničke maloljetne djece, nužno je da bračni drugovi postignu sporazum o svim aspektima, uključujući prezime koje će bračni drugovi koristiti nakon razvoda, zajedničku roditeljsku skrb, održavanje osobnih odnosa s djecom, prebivalište djece i udio svakog od roditelja u uzdržavanju djece za troškove odgoja i obrazovanja djece (arg. ex čl. 375. st. 2. NCCR-a).

Jedna od specifičnosti rumunjskog uređenja jest određivanje mjesne nadležnosti javnog bilježnika prema posljednjem boravištu obitelji ili mjestu gdje

je brak sklopljen (arg. ex čl. 375. st. 1. NCCR-a). Nadležnost se prema prvom kriteriju određuje na temelju osobnih dokumenata bračnih drugova iz kojih je vidljiva adresa njihovog posljednjeg obiteljskog doma, a prema drugom kriteriju na temelju vjenčanog lista. Sporazumni zahtjev za razvod braka bračni drugovi podnose u pisanom obliku i osobno ga podnose javnom bilježniku i pred njim ga potpisuju. Ako javni bilježnik nije nadležan, upućuje bračne drugove nadležnom javnom bilježniku, a u slučaju konkurentne nadležnosti više bilježnika, nadležan je onaj koji najprije izvrši upis zahtjeva u Registar. Registar, osim u svrhu provjere jesu li bračni drugovi prethodno podnijeli zahtjev za razvod pred drugim tijelom, služi kao evidencija razvoda provedenih pred javnim bilježnikom. Nakon upisa u Registar javni bilježnik sukladno odredbama NCCR-a određuje 30 dana tijekom kojih bračni drugovi mogu odustati od zahtjeva za razvod. Nakon isteka tog razdoblja, u slučaju da u braku postoje zajednička maloljetna djeca, javni bilježnik od nadležnog tijela socijalne skrbi traži sastavljanje izvješća o obiteljskim prilikama, kako bi se osiguralo da je sklopljeni sporazum bračnih drugova u najboljem interesu djeteta. Također, javni je bilježnik sukladno odredbi čl. 264. NCCR-a dužan saslušati svako dijete starije od 10 godina, uzimajući u obzir dob i zrelost. Dijete ima pravo na relevantne informacije, biti saslušano, izreći svoje mišljenje i dobiti informaciju o posljedicama izraženog mišljenja. Javni bilježnik je o zahtjevu za razvod dužan odlučiti imajući u vidu najbolji interes djeteta.

Javni bilježnik nakon zaprimljenog izvješća odlučuje o usvajanju ili odbijanju zahtjeva bračnih drugova. Ako utvrdi da su sve pretpostavke ispunjene, odlučuje o usvajanju zahtjeva i podnosi zahtjev za dodjelu broja potvrde (certifikata) o razvodu od Ministarstva unutrašnjih poslova koje vodi Registar. U potvrdi o razvodu koja je javna isprava navodi se da je brak između bračnih drugova razveden na temelju sporazuma, koje će prezime bračni drugovi koristiti nakon razvoda, detalje vezano uz zajedničku roditeljsku skrb nad zajedničkom djecom (ako postoje) i broj potvrde iz Registra. Uz potvrdu o razvodu, bračnim drugovima uručuje se i originalan primjerak vjenčanog lista koji je bio pohranjen kod javnog bilježnika, a koji sada sadrži upis o provedenom razvodu braka pred javnim bilježnikom. U slučaju da neka od pretpostavki nije ispunjena, da je jedan od bračnih drugova odustao od razvoda ili su zajednički povukli zahtjev, nije osobno došao ili se protivi sklapanju sporazuma, nije sposoban samostalno izraziti volju, brak je razveden pred drugim tijelom ili je jedan od bračnih drugova umro, čime je brak prestao, javni bilježnik odbit će zahtjev (arg.

o spremembah in dopolnitvah Zakona o sodnem registru (ZS-Reg-B), 45/2008, 91/2013, <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1329>.

⁴⁶ Pregled uređenja prema rumunjskom zakonodavstvu pripremljen je prema Crăciun, *op. cit.* (bilj. 20), str. 189-196., Gareto, *op. cit.* (bilj. 20), str. 551-570.

ex čl. 277. Pravila o provedbi Zakona 36/1997). Ako sklopljeni sporazum o zajedničkoj roditeljskoj skrbi nije u najboljem interesu djece, javni će bilježnik uputiti bračne drugove da se obrate sudu. U slučaju odbijanja zahtjeva, javni bilježnik o tome elektroničkim putem obavještava Registar.

Drugi promatrani model⁴⁷ izabran je podjednako zbog svoje aktualnosti na europskom planu i bliskosti uređenja pravnog sustava u koji je uveden hrvatskome. Usporedivost slovenskog modela s hrvatskim rješenjima u pogledu razvoda braka očituje se već pri pokretanju postupka, u kojemu je, u slučaju da bračni drugovi imaju zajedničku maloljetnu djecu, obvezno prethodno pokrenuti i provesti savjetovanje (čl. 200. DZ-a; čl. 82. st. 2., čl. 83. Zakona o nepravdnom postupku⁴⁸ (dalje: ZNP))⁴⁹. S obzirom na to da je slovenski zakonodavac nadležnost za provođenje postupka sporazumnog razvoda braka u kojemu postoje zajednička maloljetna djeca povjerio sudu, a nadležnost za sporazumni razvod braka u kojemu nema djece ili su punoljetna javnom bilježniku, u nastavku ćemo se usredotočiti na potonja rješenja.

Sporazumni razvod braka pred javnim bilježnikom moguće je pokrenuti ako je ispunjena (jedna) pozitivna pretpostavka – da su prethodno bračni drugovi postigli sporazum o razdiobi zajedničke imovine, o tome tko od njih ostaje ili postaje najmoprimac stana u kojemu su zajedno živjeli, o uzdržavanju bračnog druga koji nema sredstava za život i bez svoje krivnje nije zaposlen (arg. ex čl. 97. st. 1. DZ-a). Ako utvrdi da nisu ispunjene pretpostavke za njegovo sklapanje, odnosno ako utvrdi mane volje bračnih drugova, odnosno izostanak slobodne volje kojeg od bračnih drugova, da je jedan od bračnih drugova podnio prijedlog za pokretanje izvanparničnog postupka radi razvoda braka pred sudom ili bračni drugovi nisu postigli sporazum o imovinskopравnim odnosima, javni bilježnik odbit će sastavljanje toga akta (arg. ex čl. 97. DZ-a). Bračnim drugovima ostaje mogućnost da sporazumnim zahtjevom (arg. ex čl. 81. st. 4.

ZNP-a) ili prijedlogom bilo kojega od njih pokrenu izvanparnični postupak pred sudom (arg. ex čl. 81. st. 3. ZNP-a).

Brak se razvodi sastavljanjem javnobilježničkog akta, a pri čemu se primjenjuju opće odredbe o sastavljanju javnobilježničkih akata (arg. ex čl. 20. – čl. 59. ZN-a). Javni bilježnik u skladu sa svojom dužnošću informiranja treba upoznati bračne drugove sa sadržajem i pravnim posljedicama namjeravnog sporazumnog razvoda braka te ih upozoriti na uobičajene rizike povezane sa zaključenjem takvog pravnog posla ili izjave volje (arg. ex čl. 42. reč. 1. ZN-a). Također, treba ih upozoriti i na bilo koje druge okolnosti koje su mu eventualno poznate u odnosu na namjeravani razvod braka (arg. ex čl. 42. reč. 2. ZN-a). Javni bilježnik dužan je odvratiti bračne drugove od davanja nejasnih, nerazumljivih ili dvosmislenih izjava te ih upozoriti na moguće pravne posljedice takvih izjava (arg. ex čl. 42. reč. 3. ZN-a).

Kao doprinos ubrzanju i pojednostavljenju postupka omogućeno je sastavljanje javnobilježničkog akta o sporazumnom razvodu braka u elektroničkom obliku. Javnobilježnički akt u elektroničkom obliku bračni drugovi potpisuju sigurnim elektroničkim potpisom, ovjerenim kvalificiranim certifikatom (arg. ex čl. 38.a st. 1. ZN). Tako potpisan javnobilježnički akt o sporazumnom razvodu braka javni bilježnik potpisuje na istovjetan način i dodaje vremenski žig. Javnobilježnički akt o sporazumnom razvodu braka sastavljen i potpisan u elektroničkom obliku izjednačen je u učinku s javnobilježničkim aktom o sporazumnom razvodu braka u fizičkom obliku (arg. ex čl. čl. 38.a st. 1. ZN-a).

Javnobilježnički akt sadrži sporazum o razvodu i uređenju imovinskopравnih odnosa, a bračni drugovi moraju biti osobno prisutni te ga potpisati, nakon čega se brak smatra razvedenim (arg. ex čl. 97. st. 1. DZ-a). Javni bilježnik u roku od 8 dana od potpisivanja javnobilježničkog akta dostavlja ga za upis u matični registar osobnih stanja (arg. ex čl. 97. st. 3. DZ-a). Procedura razvoda braka pred javnim bilježnikom na isti se način primjenjuje i na raskid životnog partnerstva (arg. ex čl. 4. st. 10. Zakona o partnerski zvezi⁵⁰ (dalje: ZPZ)).

4. (Nove) funkcije hrvatskog javnog bilježnika u suvremenom obiteljskopравnom uređenju

Među promatranim europskim rješenjima kojima se povjerava nadležnost javnim bilježnicima u

47 Pregled uređenja prema slovenskom zakonodavstvu pripremljen je prema Kraljić, *op. cit.* (bilj. 11), str. 158-177.; Aras Kramar (2020.), *op. cit.* (bilj. 5), str. 229-246.; Aras Kramar (2017.), *op. cit.* (bilj. 5), str. 299-321.; Hobljaj (2019), *op. cit.* (bilj. 5), str. 25-36.

48 Zakon o nepravdnom postupku (ZNP-1), Uradni list RS, br. 16/2019, dostupno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7879>. Pristupljeno 24. 7. 2021.

49 O prethodnom savjetovanju i medijaciji vidi više Kraljić, Suzana, Družinski zakonik s komentarjem, Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., Maribor, 2018., str. 643-709.; Kraljić, Suzana, Drnovšek, Katja, Pomen in vloga pravnega standarda največje otrokove koristi v novem slovenskem Družinskem zakoniku in sodobni sodni praksi, u: Zbornik radova s V. mednarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2019., str. 116-119., na str. 125-126.

50 Zakon o partnerski zvezi, Uradni list RS, br. 33/2016, dostupno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7434>. Pristupljeno 25. 7. 2021.

određenim obiteljskopравnim stvarima na način koji predstavlja novinu u odnosu na postojeća rješenja u hrvatskom pravnom sustavu osobito se, s obzirom na brojnost zastupljenih rješenja, izdvajaju nadležnost javnih bilježnika u postupku sporazumnog razvoda braka, odnosno raskida životnih partnerstava i sklapanje (bračnih) ugovora za uređenje imovinskopravnih odnosa te vođenje registra sklopljenih ugovora. Premda je nadležnost javnih bilježnika za sklapanje braka, odnosno životnog partnerstva nešto rjeđe zastupljena, smatramo da je prikladno i ta rješenja uzeti kao poželjan model za širenje nadležnosti javnih bilježnika u hrvatskom pravu.⁵¹ Uz razlog šire zastupljenosti tih rješenja u pravnim sustavima europskih država, što iz perspektive funkcioniranja zajedničkog pravosudnog prostora dovodi do poželjnog približavanja nacionalnih uređenja, u prilog širenju nadležnosti hrvatskih javnih bilježnika govori i sama priroda postupaka čije bi vođenje preuzeli.

Naime, budući da je sam čin sklapanja braka formalna procedura koju prema postojećem uređenju obavlja matičar⁵², nakon koje slijedi sastavljanje isprave kojom se potvrđuje da je brak sklopljen (arg. ex čl. 19. Obiteljskog zakona⁵³ (dalje: ObZ 15), a koju bi, uz bračne drugove i svjedoke trebao potpisati javni bilježnik pred kojim je brak sklopljen, očigledno je da javni bilježnici već posjeduju kompetencije potrebne za obavljanje te funkcije. U tom smislu, čin sklapanja braka u građanskom obliku, uz pretpostavku da je prethodno kod matičara izvršena prijava namjere sklapanja braka (koju je s rezervacijom termina i lokacije u službenim prostorijama te *online* plaćanjem upravnih pristojbi moguće izvršiti u sustavu *e-Gradani*)⁵⁴ i provjera ispunjavanja potrebnih pretpostavaka, mogao bi biti i u nadležnosti javnih bilježnika. Osobito bi to bilo korisno, kako napominje *Aras Kramar*, kada nevjesta i ženik žele sklopiti brak izvan službenih prostorija, za što je propisana posebna

naknada^{55,56}

U svrhu ubrzavanja i pojednostavljenja postupanja prilikom sklapanja braka pred javnim bilježnikom, smatramo poželjnom i potrebnom nadogradnju aplikacije za potporu poslovanja javnobilježničkih ureda eNotar⁵⁷ tako da se omogući dostava sastavljene isprave o sklopljenom braku matičaru.⁵⁸

Analogijom komparativnih rješenja u pravnim sustavima koji su, osim sklapanja braka, javnim bilježnicima povjerali i sklapanje, odnosno registraciju životnih partnerstava, trebalo bi razmisliti o povjeravanju nadležnosti javnim bilježnicima i za sklapanje životnog partnerstva osoba istog spola u RH. S obzirom na to da je prema trenutnom uređenju sklapanje životnog partnerstva pred matičarom predviđeno istovjetno načinu sklapanja braka, uključujući prijavu namjere sklapanja (čl. 13. Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola⁵⁹ (dalje: ZŽP), provjeru ispunjavanja pretpostavki (čl. 14. ZŽP-a), određivanje dana (čl. 17. ZŽP-a) i mjesta sklapanja životnog partnerstva (čl. 19. ZŽP-a), postupanje matičara (čl. 21. ZŽP-a) te čin sklapanja životnog partnerstva (čl. 22. ZŽP-a), sve ranije rečeno, u odnosu na mogućnost sklapanja braka pred javnim bilježnikom, bilo bi primjenjivo i ovdje.

Vezano uz sporazumni razvod braka (čl. 453. st. 1. ObZ-a 15) i raskid životnog partnerstva (čl. 29.-30. ZŽP-a) pred javnim bilježnikom, čini se da trenutno uređenje potonjeg, koje uz nadležnost suda, u slučaju sporazumnog raskida životnog partnerstva (ako u životnoj zajednici ne žive maloljetna djeca), predviđa konkurentnu nadležnost matičara (arg. ex čl. 29. st. 3. ZŽP-a), već nudi podlogu za promišljanje povjeravanja nadležnosti za sporazumni raskid životnog partnerstva javnim bilježnicima, o čemu se hrvatska pravna teorija već prethodno afirmativno očitovala.⁶⁰ Ujedno, potvrda je shvaćanja da postupak koji nema element kontradiktornosti, već je administrativne naravi, treba povjeriti izvansudskim tijelima.

Sporazumni razvod braka pred javnim bilježnikom pak, tražio bi da se (do sada) isključiva nadležnost suda u izvanparničnom postupku (čl. 50. st. 1., čl.

51 Ovo osobito jer se u hrvatskom pravnoj teoriji već provodilo opsežno istraživanje navedene problematike i ponudena su rješenja. Aras Kramar (2020.), *op. cit.* (bilj. 5), str. 229-246.; Aras Kramar (2017.), *op. cit.* (bilj. 5), str. 299-321.; Hobljaj (2019), *op. cit.* (bilj. 5), str. 25-36.

52 Matičar je u pravilu državni službenik sa završenim (minimalno) srednjoškolskim obrazovanjem, najčešće, smjera upravnog referenta, jer taj program obuhvaća široki spektar općeobrazovnih predmeta uz naglasak na pravnim i ekonomskim i priprema za rad u tijelima državne uprave, lokalnoj i područnoj samoupravi, pravosuđu i različitim ustanovama. Vidi više <https://glas-slavonije.hr/434531/3/Maticari-nas-prate-od-rodjenja-do-smrti-U-nekim-maticnim-uredima-nema-ih-dovoljno>. Pristupljeno 8.8.2021.

53 Obiteljski zakon, NN br. 103/15, 98/19.

54 Vidi više o tome službene stranice e-Gradani Informacije i usluge dostupno na: <https://gov.hr/hr/sklapanje-braka/678>. Pristupljeno: 25.7.2021.

55 Naknada je propisana Pravilnikom o mjerilima za utvrđivanje iznosa naknade za sklapanje braka izvan službene prostorije, NN br. 67/17.

56 Vidi Aras Kramar (2017.), *op. cit.* (bilj. 5), str. 308.

57 Vidi više Poziv za podnošenje ponude za izgradnju i održavanje Platforme za rad javnih bilježnika na daljinu od 21. siječnja 2021., dostupno na <https://www.hjk.hr/>. Pristupljeno 8.8.2021.

58 Vidi još Aras Kramar (2017.), *op. cit.* (bilj. 5), str. 309.

59 Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN br. 92/14, 98/19.

60 Vidi Aras Kramar (2020.), *op. cit.* (bilj. 5), str. 242.; Dika (2019.), *op. cit.* (bilj. 1), str. 50.

453. – čl. 460. ObZ-a 15) uspostavi kao konkurentna onoj javnog bilježnika. Pri tome, dostatnim se čini, zbog pojednostavljenja postupka, predvidjeti nadležnost javnog bilježnika za sporazumni razvod braka bračnih drugova bez maloljetne djece. Prema trenutnom uređenju, izvanparnični postupak za razvod braka započinje podnošenjem prijedloga za sporazumni razvod braka (arg. ex čl. 51. st. 1. u vezi s čl. 437. ObZ-a 15), a za njegovo podnošenje nisu propisane dodatne procesne pretpostavke. Pri tome, zakonodavac je u okviru općih odredaba o vođenju izvanparničnih postupaka u obiteljskopравnim stvarima predvidio da sud može donijeti odluku i bez održavanja usmene rasprave ako ocijeni da rasprava nije potrebna (arg. ex čl. 439. ObZ-a 15). Premda u praksi to nije uobičajeno i najčešće se zakazuje barem jedno ročište u okviru glavne rasprave⁶¹, to svakako sugerira da je i zakonodavac prilikom prijenosa nadležnosti s parničnog na izvanparnični sud imao u vidu nezahtjevnost provođenja takvih postupaka, uključujući postupak pokrenut prijedlogom za sporazumni razvod braka.⁶²

Provođenje postupka sporazumnog razvoda ne bi trebalo uvjetovati postizanjem sporazuma o uzdržavanju i diobi bračne stečevine pred javnim bilježnikom, s obzirom na to da se i prema aktualnom uređenju odluke o tome donose, odnosno sporazumi postižu, u zasebnoj proceduri (arg. ex čl. ObZ-a 15). Time bi se izbjegla potreba za zastupanjem punomoćnika, odnosno odvjetnika koje nedvojbeno poskupljuje proceduru za bračne drugove koji se namjeravaju sporazumno razvesti. Iz komparativnog istraživanja vidljivo je da je u određenom broju država članica EU-a obvezno odvjetničko zastupanje (njem. *Advokatenzwang*) kod sporazumnog razvoda braka pred javnim bilježnikom (Španjolska, Francuska, Grčka), međutim, riječ je o sustavima u kojima uz sporazumni razvod bračni drugovi postižu sporazum o međusobnom uzdržavanju, imovinskopравnim odnosima (podjela bračne stečevine) i/ili održavanju osobnih odnosa s djecom i drugim pitanjima roditeljske skrbi, uključujući uzdržavanje.⁶³ Istovremeno, unatoč tome što su u Sloveniji prilikom sporazumnog razvoda braka pred javnim bilježnikom bračni drugovi dužni postići sporazum o imovinskopравnim odnosima u obliku javnobilježničkog akta (arg. ex čl. 97. st. 1. DZ-a), odvjetničko zastupanje nije

obvezno.⁶⁴ To je moguće pripisati shvaćanju zakonodavca o autonomiji volje stranaka i njihovoj sposobnosti da razumiju značenje i posljedice podnošenja zahtjeva da se brak razvede te postizanja sporazuma o uređenju imovinskopравnih odnosa na određeni način. To shvaćanje, nadalje, uzima u obzir i okolnost da javni bilježnik ne obavlja adjudikativnu funkciju koja bi tražila da bračni drugovi budu (ravno)pravno zastupani u ostvarenju svojih prava i interesa pred njim, nego se njegova funkcija iscrpljuje u pružanju pomoći prilikom uobličavanja njihove slobodne volje u javnobilježnički akt. Pritom će javni bilježnik poučiti bračne drugove o sadržaju i pravnim posljedicama namjeranog sporazumnog razvoda braka, upozorit će ih na uobičajene rizike povezane sa zaključenjem takvog pravnog posla ili izjave volje (arg. ex čl. 42. reč. 1. ZN-a) i na druge okolnosti u odnosu na namjeravani razvod braka ako su mu one poznate (arg. ex čl. 42. reč. 2. ZN-a). Javni bilježnik je dužan odvratiti bračne drugove od davanja nejasnih, nerazumljivih ili dvosmislenih izjava te ih upozoriti na moguće pravne posljedice takvih izjava (čl. 42. reč. 3. ZN-a). Zaštita potencijalno slabijeg bračnog druga osigurava se tako da je javni bilježnik dužan odstupiti od načela nepristranog i jednakog postupanja prema oba bračna druga ako utvrdi da nisu međusobno ravnopravni.⁶⁵

Imajući u vidu rješenja slovenskog sustava i postojeći zakonodavni okvir kod nas, smatramo da bi mogućnost uređenja imovinskopравnih odnosa bračnih drugova prilikom sporazumnog razvoda braka svakako trebala ostati otvorena za bračne drugove. Pri tome bi buduće uređenje sporazuma o uzdržavanju bračnih drugova trebalo početi od predviđene mogućnosti postizanja sporazuma o uzdržavanju u pisanom obliku, koji po odobrenju suda u izvanparničnom postupku predstavlja ovršnu ispravu (čl. 302. st. 3. ObZ-a 15). Iz toga je naime vidljivo da je hrvatski zakonodavac vodio računa o interesu stranaka da prilikom sporazumnog razvoda braka uredi međusobno uzdržavanje ispravom koja ima snagu ovršne isprave i tako izbjegnu potrebu za vođenjem naknadnih postupaka u slučaju osporavanja, odnosno neispunjavanja tražbine. Analogijom bi se izriječkom mogla predvidjeti mogućnost bračnih drugova da pred javnim bilježnikom kojemu su podnijeli sporazumni zahtjev za razvod braka postignu i sporazum o uzdržava-

61 Tako Pintarić, Ana, Bračni sporovi i osvrt na njihove posebnosti u odnosu na redovni parnični postupak, *Pravnik*, 48(2015)1, str. 163-189., na str. 174.

62 Dika (2019.), *op. cit.* (bilj. 1), str. 50.

63 Vidi gore Španjolska, Francuska, Grčka.

64 Vidi Aras Kramar (2020.), *op. cit.* (bilj. 5), str. 237.; Kraljić, *op. cit.* (bilj. 11), str. 169.; Tavčar Pasar, M., Družinski zakonik: razveza zakonske zveze tudi pred notarjem, *Notarski vestnik*, 10(2019), str. 61-62.

65 Kraljić, *op. cit.* (bilj. 49), str. 284.; Rijavec, V., *Notariat quo vadis?*, *Notarski vestnik*, br. 10, 2017., str. 56, 238.

nju (arg. ex čl. 349. ObZ-a 15), u obliku javnobilježničkog akta ili solemnizirane privatne isprave, koji bi uz izjavu obveznika o tome da se na temelju tog akta može, radi ostvarenja dužne činidbe, a nakon dospelosti obveze, neposredno provesti prisilna ovrha (*klauzula exequendi*) imao i snagu ovršne isprave (arg. ex čl. 54. st. 1. i 6. ZJB-a).⁶⁶

Konačno, ostaje raspraviti mogućnost da bračni drugovi pred javnim bilježnikom uredi imovinsko-pravne odnose. Iz komparativnog istraživanja proizlazi da je uređenje imovinskopravnih odnosa pred javnim bilježnikom sklapanjem (bračnih) ugovora prije ili tijekom braka, odnosno životne zajednice uvelike prisutno u europskim pravnim sustavima. Pritom se pretežito za sklapanje bračnog ugovora propisuje oblik javne isprave, odnosno javnobilježničkog akta (Njemačka, Mađarska, Malta, Nizozemska, Poljska, Rumunjska, Slovenija). Također u pojedinim državama članicama EU-a, kod sporazumnog razvoda braka pred javnim bilježnikom bračni drugovi moraju postići sporazum o raspodjeli bračne stečevine (Francuska, Španjolska).

Prema postojećem uređenju u RH, bračni ugovor sklapa se u pisanom obliku, a potpisi bračnih drugova moraju biti ovjereni kod javnog bilježnika (čl. 40. st. 3. ObZ-a 15). Međutim u ime bračnog druga koji je lišen poslovne sposobnosti za sklapanje izvanrednih imovinskih pravnih poslova bračni ugovor može sklopiti njegov skrbnik s prethodnim odobrenjem centra za socijalnu skrb (čl. 41. st. 1. ObZ-a 15). Bračni ugovor osobe lišene poslovne sposobnosti sklapa se u formi javnobilježničkog akta (čl. 41. st. 2. ObZ-a 15) jer je to pretpostavka za valjanost svih ugovora osoba lišenih poslovne sposobnosti (čl. 53. st. 1. t. 1. ZJB-a). U obiteljsko-pravnoj teoriji čini se, također se zagovara promjena forme (oblika) ali i sadržaja bračnog ugovora. Vezano uz oblik sklapanja bračnog ugovora, u prilog sklapanja bračnog ugovora u obliku javnobilježničkog akta ističe se da ovjera potpisa bračnih drugova od strane javnog bilježnika (kao što je trenutno propisano za sklapanje bračnog ugovora; ObZ, NN, 116/2003., 17/2004., 136/2004., 107/2007., čl. 255. st. 3. i čl. 41. st. 2. ObZ-a 15) tek potvrđuje da potpis na nekoj ispravi potječe od određene osobe, dok se kod javnobilježničkog akta potvrđuje da je i sadržaj isprave istinit.⁶⁷ Također, prednost se vidi i u činjenici da javnobilježnički akt ima svojstvo ovršne isprave (čl. 54. i čl. 55. Zakona o javnom bilježništvu, NN, 78/1993.,

29/1994., 162/1998., 16/2007., 75/2009., u daljnjem tekstu: ZJB) što strankama pruža najveću pravnu sigurnost.⁶⁸ S tim u vezi trebalo bi razmisliti i o solemnizaciji bračnog ugovora koji je sklopljen kao privatna isprava, s obzirom na to da je javni bilježnik u obvezi strankama objasniti prirodu i značenje pravnoga posla, a sam ugovor stječe snagu javnobilježničkog akta, odnosno ovršne isprave. U procesnopravnoj je teoriji također dominantan stav o poželjnosti sklapanja bračnog ugovora u obliku javnobilježničkog akta.⁶⁹

Vezano uz sadržaj, zanimljiv je prijedlog da se sklapanje ugovora o uzdržavanju predvidi kao samostalan ugovor ili kao dio bračnog ugovora kojim se, između ostalog, regulira i pitanje uzdržavanja u obliku javnobilježničkog akta. Prema *Šimoviću*, bračni bi drugovi mogli sklopiti ugovor o uzdržavanju tijekom braka te u postupku razvoda ili poništavanja braka, a ugovor bi mogli sklopiti nevjesta i ženik prije sklapanja braka, s time da bi tada ugovor imao odgodni učinak (proizvodio bi pravne učinke tek nakon što bi nevjesta i ženik sklopili brak).⁷⁰

Usporedno s intervencijama u pogledu uređenja bračnih ugovora, trebalo bi razmisliti o promjenama u načinu sklapanja ugovora za uređenje imovinskopravnih odnosa životnih partnera. S obzirom na to da životni partneri mogu ugovorom o imovini urediti svoje odnose glede partnerske stečevine drukčije nego je to predviđeno zakonskim režimom, pri čemu se ugovor sklapa u pisanom obliku te ga javni bilježnik ovjerava (arg. ex čl. 53. st. 2. i 3. ZŽP-a), istovjetno zahtjevu kod sastavljanja bračnog ugovora, ovdje bi se također mogao predvidjeti kao poželjan oblik javnobilježničkog akta.

Ako bi se otvorila mogućnost sklapanja ugovora o uzdržavanju kao samostalnog ugovora ili kao dijela bračnog ugovora kojim se, između ostalog, regulira i pitanje uzdržavanja u obliku javnobilježničkog akta za bračne drugove, bila bi primjenjiva i na životno partnerstvo osoba istog spola, s obzirom na to da se sukladno odredbi čl. 39. st. 2. ZŽP-a na životne partnere primjenjuju odredbe kojima se uređuje uzdržavanje između bračnih drugova.

Za razliku od većine promatranih pravnih sustava, naše uređenje ne poznaje obvezu unošenja sklopljenih bračnih i ugovora o imovini (životnih partnera) u registar. Uspostavljanje registra ta-

66 U hrvatskoj pravnoj literaturi se o ovoj mogućnosti govori i na temelju postojećeg uređenja, premda ona nije izričito predviđena. Tako vidi Aras Kramar (2017.), *op. cit.* (bilj. 5), str. 304.

67 Klarić, Petar; Vedriš, Mladen, *Gradansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2008., str. 127.

68 Tako Majstorović, Irena, *Bračni ugovor – novina hrvatskoga obiteljskog prava*, Monografije Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2005., str. 188-189.; Šimović, Ivan, *Uzdržavanje bračnih i izvanbračnih drugova te istospolnih partnera – hrvatska rješenja i europski kontekst*, Revija za socijalnu politiku, 18(2011)3, str. 257-289., na str. 275.

69 Tako Dika *op. cit.* (bilj. 1), str. 45. Aras Kramar (2020), *op. cit.* (bilj. 5), str. 240.

70 Šimović, *op. cit.* (bilj. 68), str. 275.

kvih ugovora pravna teorija kod nas zagovara već duže vrijeme,⁷¹ a suglasni smo da bi to doprinijelo urednosti sustava i jačanju pravne sigurnosti za bračne drugove, odnosno životne partnere kao i poštene treće. Imajući u vidu spomenutu infrastrukturu za vođenje registara u nadležnosti HJK-a kao i iskustvo javnih bilježnika, njegovo ustrojavanje i vođenje trebalo bi biti bez poteškoća.

5. Zaključak

Komparativno istraživanje i usporedba s uređenjem u hrvatskom pravnom sustavu, kao i ranije provedene detaljne analize mogućnosti povjeravanja nadležnosti javnog bilježnika za provođenje sporazumnih razvoda, odnosno raskida životnog partnerstva, pružaju dostatnu podlogu za ukazivanje na potencijal takvog rješenja. Višestruke koristi u smislu rasterećenja izvanparničnog suda, brzina u postupanju kao i krajnja, potpuna afirmacija slobodne volje bračnih drugova, da brak koji su sklopili u formalnom činu pred matičarom kao državnim službenikom, sporazumno razvedu pred javnim bilježnikom kao povjerenikom suda, u proceduri koja se ne razlikuje od one pred izvanparničnim sudom to dodatno potvrđuju. U prilog povjeravanja javnim bilježnicima nadležnosti za sporazumni razvod braka u kojemu nema maloljetne djece nadalje govori i višegodišnje iskustvo te stečene kompetencije javnih bilježnika u provođenju ostavinskog postupka prema pravilima izvanparničnog postupka. Uz to, premda javni bilježnici ne obavljaju sudačku funkciju u užem smislu, način na koji tumačenjem i primjenom prava uređuju

71 Majstorović, *op. cit.* (bilj. 68), str. 213.; Čulo, Anica; Šimović, Ivan, Registar bračnih ugovora kao doprinos sigurnosti u pravnom prometu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 59(2009)5, str. 1029-1068.

odnose među strankama daje i drugim njihovim funkcijama obilježja slična izvanparničnom sudovanju. U tom smislu jasno je da se primarna zadaća javnobilježničke službe ne iscrpljuje u ulozi javnog pisara kao što je to u određenim povijesnim razdobljima bio slučaj, niti ih je moguće smatrati konkurencijom odvjetnicima pri sastavljanju privatnih isprava. Složenost poslova za koji su suvremeni javni bilježnici osposobljeni i koji su im do sada u hrvatskom pravnom sustavu povjereni (osobito komesarijalna i adjudikativna funkcija) približava njihov položaj nositelja javne službe sudačkome. Osobito se to očituje u poduzimanju radnji na zahtjev stranaka, ali po službenoj dužnosti, odnosno nezavisno od njihove volje. Istovremeno odvjetnici svoje radnje obavljaju isključivo po nalogu stranaka. Kod sklapanja pravnih poslova oblik i sadržaj te način sastavljanja javnobilježničkog akta (dužnost javnog bilježnika da stranke upozna s prirodom i značenjem te posljedicama sklopljenog pravnog posla) osigurava strankama pravnu zaštitu kakvu redovnim pravozaštitnim putem ostvaruju tek donošenjem odluke kojom se rješava prethodno nastali spor među njima (tzv. *preventivni sudac*⁷²). Iz svega navedenog da se zaključiti da je povjeravanje novih funkcija u rješavanju obiteljskopravnih odnosa javnobilježničkoj službi mnogo više nego pitanje postojanja osnove za tu intervenciju, uvjetovano je opredjeljivanjem zakonodavca za suvremeno u odnosu na tradicionalno poimanje uloge pojedinih tijela u rješavanju obiteljskopravnih odnosa.

72 Pülzer, Das Notariat im Zivilrechtssystem, u: Das moderne Notariat, Strukturen und Aufgaben, 1993., 8., 9. Njemački Savezni javnobilježnički red iz 1961. u § 1. određuje da se javni bilježnici postavljaju kao nezavisni nositelji javne službe radi posvjedočenja pravnih događaja sastavljanjem isprava i za obavljanje drugih zadaća na području preventivne pravne zaštite (auf dem Gebiete der vorsorgenden Rechtspflege) (§ 1). U tom se smislu govori i o Richter im Vorfeld – usp. Pützer, *op. cit.*, 8. kod Dika, Mihajlo, „Izvanparnična“ i koncilijacijska funkcija javnih bilježnika – *de lege lata i de lege ferenda*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 59(2009)6, str. 1153-1177., na str. 1154.

(New) functions of public notaries in deciding in family matters – Croatian regulation and comparative solutions

Summary

The absent of the reform of Croatian Non-contentious law on the one hand and the tendency to transfer divorce proceedings and proceedings in family matters from the jurisdiction of courts to public notaries in EU Member States on the other, have been a cause of a debate of the adequacy of introducing similar solutions in Croatian legal system, which this paper explored. The central issue is a question of which (new) function in deciding on family matters would be appropriate for public notaries, having in mind the existing legal framework in Croatia; the competence of public notaries; the traditional understanding of the role of courts in family disputes and the rising trends of strengthening of the party autonomy in their resolution. A comparative research to the legal systems of Estonia, France, Greece, Latvia, Luxembourg, Netherlands, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia and Spain will be used in order to try to answer it. Based on the research results of different models, a possibility of their application will be examined and de lege ferenda recommendations for their operationalisation and functionality in Croatian legal system.

Key words: *public notary, family matters, divorce, marriage, life partnership*